

Gabriel García Márquez
De herfst van de patriarch

ROMAN

Vertaald uit het Spaans door Mariolein Sabarte Belacortu

J.M. MEULENHOF

De gecursiveerde woorden zijn opgenomen in de verklarende
woordenlijst op pagina 317

Eerste druk 1976, veertiende druk 2008
Oorspronkelijke titel *El otoño del patriarca*
Copyright © 1975 Gabriel García Márquez
Copyright Nederlandse vertaling © 1976 Marioline Sabarte Belacortu
en J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam
Vormgeving omslag Studio Marlies Visser
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Foto achterzijde © The Douglas Brothers

www.meulenhoff.nl

ISBN 978 90 290 8346 1 / NUR 302

In het weekeinde landden de aasgieren op de balkons van het presidentiële huis, pikten met hun snavels de horren voor de ramen kapot en brachten met hun vleugels de tijd die binnen stil was blijven staan in beroering, en maandagochtend vroeg ontwaakte de stad uit haar al eeuwen durende lethargie met een lauwwarm, licht briesje dat duidde op grootse dode en verrotte grandeur. Toen pas durfden wij naar binnen te gaan zonder de halfvergane gefortificeerde muren te hoeven bestormen, zoals de dappersten onder ons wilden, of de deur van de hoofdingang uit zijn voegen te lichten met behulp van ossenspannen, zoals anderen voorgesteld, want toen iemand tegen de grote geblindeerde deuren duwde die in de roemruchte tijden van het huis de donderbussen van William Dampier nog hadden weerstaan, draaiden ze al om hun scharnieren. Het was net alsof we in een andere tijd binnendrongen, want de lucht in de beerputten van het uitgestrekte toevluchtsoord van de macht was ijler en de stilte was er ouder en de dingen waren nauwelijks zichtbaar in het weinige licht. Over de hele lengte van de eerste binnenplaats, waar de tegels bezweken waren onder de onderaardse druk van het onkruid, zagen we de chaotische toestand in het lokaal van de voortvluchtige wacht, de wapens die in de kasten achtergebleven waren, de grote

ruwhouten tafel met de borden met de resten van het zondagsmaal dat door de paniek onderbroken was er nog op, we zagen de donkere loods waar de burgerkantoren geweest waren, de kleurige schimmels en de bleke lelies tussen de niet afgemaakte dagboeken die langzamer gevorderd waren dan de meest dorre levens, midden op de binnenplaats zagen we het doopvont waar meer dan vijf generaties gedoopt waren met oorlogssacramenten, achteraan zagen we de oude paardenstal van de onderkoningen die nu een garage was en tussen de camelia's en de vlinders zagen we de coupé uit de tijd van het lawaai, de vrachtwagen van de pest, de karos uit het jaar van de komeet, de lijkkoets uit de tijd van de vooruitgang binnen de bestaande orde, de slaapwandelende limousine uit de eerste eeuw van vrede, allemaal in prima staat onder de stoffige spinnenwebben en allemaal geschilderd in de kleuren van de nationale vlag. Op de volgende binnenplaats, achter een ijzeren hek, stonden de rozenstruiken die bedekt waren met een laagje maanstof waar in de grote tijden van het huis de leprozen in de schaduw lagen te slapen, en ze hadden zich zo voortgeplant tijdens de verwaarlozing dat er nauwelijks een hoekje zonder geur was in die atmosfeer van rozen vermengd met de peststank die van achter uit de tuin in onze neus kwam en de lucht uit het kippenhok en de stank van koeienvlaaien en gistende pis van koeien en soldaten uit de koloniale basiliek die veranderd was in koeienstal. Terwijl wij ons een weg baanden door het verstikkende onkruid zagen wij de bogengalerij met potten anjers en een bladerdak van lagerstroemia's en bougainvillea's op de plek waar eens de hutten van de concubines gestaan hadden, en gezien de verscheidenheid aan huishoudelijke overblijfselen en de hoeveelheid naaimachines leek het

ons aannemelijk dat hier meer dan duizend vrouwen ge-
woond hadden ieder met hun eigen sleep zevenmaandskin-
deren, we zagen de oorlogschao in de keukens, de kleren in
de wastobbes die door de zon verteerd waren, de open poel
van de gemeenschappelijke plee van de concubines en de
soldaten en achteraan zagen we de Babylonische wilgen die
in reusachtige zeebroeikassen levend en wel uit Klein-Azië
overgebracht waren met hun eigen grond, levenssap en mot-
regen en achter de wilgen zagen we het enorme, treurige
burgerhuis waar de aasgieren nog steeds via de kapotte ja-
loezieën naar binnen gingen. We hoefden de deur niet te for-
ceren, zoals we eerst gedacht hadden, want de hoofdingang
bleek al door een duwtje van onze stem open te gaan, dus
gingen we naar de eerste verdieping via een nog gave trap
met opera-achtige lopers die kapot gegaan waren door de
koeienhoeven en van de eerste vestibule tot en met de privé-
slaapkamers zagen we dat de kantoren en de officiële zalen
in puin waren en dat de koeien er onbevreesd de fluwelen
gordijnen liepen op te vreten en aan de bekleding van de
leunstoelen kauwden, we zagen heroïsche schilderijen van
heiligen en militairen op de grond liggen tussen kapotte
meubelen en verse koeienvlaaien, we zagen een eetzaal die
door de koeien opgevreten was, de muziekzaal was geprofa-
neerd door de koeienuitwerpselen, de dominotafeltjes kapot
gemaakt en de weilanden van de biljarttafels afgevreten
door koeien, ergens in een hoek zagen we de windmachine
staan die alle verschijnselen van de vier kwadranten van de
kompasroos kon vervalsen zodat de mensen van het huis
hun heimwee naar de zee die verdwenen was konden ver-
dragen, we zagen overal vogelkooien hangen waar de slaap-
kleedjes van een of andere avond vorige week nog overheen

lagen en we zagen door de talrijke ramen het uitgestrekte, slapende beest van de stad die nog niets wist van de historische maandag die voor haar aanbrak, en voorbij de stad, tot aan de horizon, zagen we de dode kraters vol brokkelig maanas op de eindeloze vlaktes waar vroeger de zee geweest was. Op die verboden plek waar het maar heel weinig en alleen speciaal bevoorrechte mensen gelukt was ooit te komen, roken we voor het eerst de aasgeur van de gieren en namen we hun duizendjarige astma en hun waarschuwingsinstinct waar en afgaand op de wind van verrotting die ontstond door hun vleugelslagen vonden we in de audiëntiezaal de koeienkarkassen vol wormen, hun wijfjesachterdelen meerdere malen weerkaatst in manshoge spiegels, en toen duwden wij een zijdeur open die toegang gaf tot een kantoor dat in de muur verstopt zat en daar zagen we hem, in zijn linnen uniform zonder insignes, met zijn beenkappen, de gouden spoor aan zijn linkerhiel, ouder dan alle oude mensen en dieren op het land en in het water, en hij lag op de grond, op zijn buik, met zijn rechterarm onder zijn hoofd als kussen zoals hij de ene nacht na de andere iedere nacht van zijn ellenlang leven als eenzaam despoot geslapen had. Pas toen wij hem omdraaiden om naar zijn gezicht te kijken begrepen wij dat het onmogelijk was om hem te herkennen ook als hij niet door de aasgieren aangevreten zou zijn, want niemand van ons had hem ooit gezien, en ook al stond zijn profiel op beide zijden van de munten, op de postzegels, op de etiketten voor bloedzuiverende middelen, op breukbanden en scapulieren, en ook al zag je overal en altijd litho's van hem met de nationale vlag over de borst en de draak van het vaderland, we wisten dat dat kopieën van kopieën van portretten waren die al onbetrouwbaar gevonden werden in de

tijd van de komeet, toen onze eigen ouders nog wisten wie hij was omdat ze dat van hun ouders gehoord hadden en die weer van de hunne, en van kinds af aan hadden ze ons laten geloven dat hij levend en wel in het huis van de macht woonde omdat iemand op een feestavond gezien had dat de ballonlampen aangestoken werden, iemand anders had verteld ik zag zijn treurige ogen, zijn bleke lippen, zijn peinzende hand die tegen niemand goeiedag zwaaide door de altaarversieringen op de presidentiële koets, want op een zondag jaren geleden hadden ze de blinde straatzwerfer meegenomen die voor vijf centavos de verzen van de vergeten dichter Rubén Darío voordroeg en hij was heel gelukkig teruggekomen met een echte gouden *onza* die ze hem betaald hadden voor een voordracht die hij alleen voor hem gehouden had, ook al had hij hem natuurlijk niet gezien, niet omdat hij blind was maar omdat geen enkele sterveling hem gezien had sinds de tijden van de gele koorts, maar toch wisten wij dat hij daar was, dat wisten wij omdat de wereld gewoon doorging, het leven doorging, de post kwam, het muziekkorps iedere zaterdag onder de stoffige palmen en de treurige lantaarnpalen op het Plein van de Wapenen onnozele walsen speelde en omdat andere oude muzikanten de plaats van de dode muzikanten in het corps innamen. De laatste jaren, toen men geen menselijke geluiden of vogelgezag meer in het huis hoorde en de geblindeerde deuren voorgoed dicht gingen, wisten we dat er iemand in het burgerhuis was omdat je 's nachts lichtjes zag, dat waren net navigatielichten zo te zien door de ramen aan de zeekant en degenen die dichterbij durfden komen hoorden rampen die aangericht werden door hoeven en gekreun van grote beesten achter de versterkte muren, en op een middag in januari hadden we een

koe op het presidentiële balkon gezien die naar de schemering stond te staren, stelt u zich even voor, een koe op het balkon van het vaderland, ongehoord, wat een strontland, maar er werden zoveel gissingen gemaakt naar hoe het mogelijk was dat een koe op een balkon kon komen terwijl iedereen toch wist dat koeien geen trappen lopen, en zeker niet als het stenen zijn, en helemaal niet als er lopers op liggen, dat we op het laatst niet meer wisten of we haar nou echt gezien hadden of dat we op een middag over het Plein van de Wapenen wandelden en gedroomd hadden dat we een koe gezien hadden op het presidentiële balkon waar al jarenlang niets te zien geweest was of meer te zien zou zijn tot afgelopen vrijdagochtend toen de eerste aasgieren verschenen waren, ze waren opgevlogen van de plek waar ze altijd zaten te dommelen, de daklijst van het armenhuis, en er kwamen er nog meer vanuit het binnenland, ze kwamen in achtereenvolgende golven van de horizon van de stofzee waar vroeger de zee was, ze vlogen een hele dag in langzame cirkels boven het huis van de macht totdat een koning met bruidsveren en een rode kraag een geluidloos bevel uitvaardigde en dat enorme glasgerinkel begon, die wind van grootse dode, dat door de ramen in- en uitvliegen van aasgieren wat alleen in een huis zonder autoriteit denkbaar was, dus daarom durfden wij ook naar binnen en in het verlaten heiligdom vonden wij de overblijfselen van de grandeur, het uitgepikte lichaam, de gladde maagdenhandjes met de ring van de macht aan het wijsvingerbotje, en zijn hele lichaam was bezaaid met hele kleine korstmosjes en parasietdiertjes van de bodem van de zee, vooral in zijn oksels en liezen, en hij had een linnen breukband om zijn ene testikel want hij had een zakbreuk en dat was het enige dat de aasgieren met rust gelaten hadden

ondanks het feit dat hij zo groot was als een ossennier, maar zelfs toen durfden wij nog niet te geloven dat hij dood was want het was al de tweede keer dat ze hem in dat kantoor vonden, alleen en met zijn kleren aan en zo te zien een natuurlijke dood gestorven tijdens zijn slaap, zoals al jaren geleden aangekondigd was in de voorspellende wateren in de waskommen van de waarzegsters. De eerste keer dat ze hem gevonden hadden, aan het begin van zijn herfst, was de natie nog zo levendig dat hij zich zelfs in de eenzaamheid van zijn slaapkamer dodelijk bedreigd voelde, maar toch regeerde hij alsof hij zeker wist dat hij voorbestemd was om nooit te sterven, want het zag er daar in die tijd niet uit als een presidentieel huis maar als een markt waar je je een weg moest banen tussen ordonnansen op blote voeten die ezels met pakken groenten en kratten kippen aflaadden in de gangen, waarbij ze over moedertjes met hongerige petekinderen heen moesten springen die in grote groepen op de trappen zaten te slapen in afwachting van het wonder van de officiële liefdadigheid, je moest uitwijken voor de stromen vies water van de kijkende concubines die de nachtbloemen uit de vazen haalden en er verse voor in de plaats zetten en de vloeren dweilden en liedjes over niet bestaande liefdes zongen op de maat van de dorre takken waarmee ze de tapijten uitklopten op de balkons, en dit alles midden in het ontstelde geschreeuw van de voor het leven benoemde ambtenaren die kippen vonden die eieren legden in de bureauladen, het af en aan geloop van hoeren en soldaten naar de toiletten en het gekrijs van vogels en straathondengevechten midden onder de audiënties, want niemand wist wie wie of namens wie wie was in dat paleis met zijn deuren open waar het in de ontzaglijke chaos onmogelijk was om vast te stellen waar de regering zich be-

vond. De man van het huis deed niet alleen mee aan die kermistrop, hij moedigde het ook aan en gaf zelf leiding want zodra de lichten in zijn slaapkamer aangingen, en dat was voordat de hanen begonnen te kraaien, stuurde de reveille van de presidentiële wacht het sein voor de nieuwe dag door naar de Conde-kazerne die vlakbij stond en deze gaf het door aan de San Jerónimo basis en die weer aan het fort in de haven en dit herhaalde het bij de volgende zes reveilles waarmee eerst de stad en vervolgens het hele land wakker gemaakt werd, terwijl hij op het draagbare toilet zat te peinzen en met zijn handen het gezoem in zijn oren probeerde te stoppen dat in die tijd begon, terwijl hij de lichtjes van de boten voorbij zag komen over de grillige, topaaskleurige zee die in die gloriëtijden nog voor zijn raam lag. Sinds hij het huis in bezit had genomen had hij alle dagen toezicht gehouden op het melken in de stallen om eigenhandig de hoeveelheid melk af te meten die de drie presidentiële karren naar de kazernes in de stad moesten brengen, hij dronk in de keuken een grote kop zwarte koffie en at een tapiocakoek zonder dat hij precies wist waar de wervelwinden van de nieuwe werkdag hem heen zouden sleuren, maar hij luisterde altijd goed naar de gesprekken van het personeel want dat waren de mensen van het huis wier taal hij sprak, wier serieuze loftuizingen hij het hoogst aansloeg en wier hart hij het best kende, en even voor negen uur nam hij een traag bad in water van afgetrokken kruiden in het granieten bassin dat in de schaduw van de amandelbomen op zijn privé-binnenplaats gebouwd was, en pas na elf uur lukte het hem om zich over de angst voor de nieuwe dag heen te zetten en kon hij de wisselvalligheden van de realiteit tegemoet treden. Vroeger, tijdens de mariniersbezetting, sloot hij zich in zijn kantoor op

om samen met de commandant van de landingstroepen het lot van het vaderland te bepalen en ondertekende hij allerlei wetten en orders met zijn duimafdruk, want in die tijd kon hij nog niet lezen of schrijven, maar toen ze hem weer met zijn vaderland en zijn macht alleen lieten, was hij niet van plan om zijn bloed nog eens te vergiften met slaapverwekkende zaken als geschreven wetten, maar hij regeerde hardop en in levenden lijve altijd en overal zo kalm als een rots maar ook met een voor zijn leeftijd ongelofelijke ijver, terwijl hij belaagd werd door een massa leprozen, blinden en lammen die smeekten het zout van de gezondheid uit zijn handen te mogen ontvangen, en geletterde politici en onbevreesde vleiers die hem uitriepen tot hersteller van aardbevingen, maansverduisteringen, schrikkeljaren en andere vergissingen van God, terwijl hij op Zijn grote voeten door het hele huis slofte als een olifant door de sneeuw en ondertussen loste hij met evenveel gemak staatsproblemen en huishoudelijke kwesties op als dat hij bevel gaf jullie moeten die deur daar weghalen en daarginds neerzetten, ze haalden hem weg, zet hem er toch maar weer in, ze zetten hem er weer in, de torenklok mocht geen twaalf slaan om twaalf uur maar om twee uur want dan was het net of het leven langer duurde, dat gebeurde, zonder een ogenblik te aarzelen, zonder enige pauze, behalve tijdens het dodelijke siësta-uur als hij zijn toevlucht zocht in de schaduw van de concubines, hij overviel er eentje, kleepte haar niet uit, zichzelf ook niet, deed de deur niet dicht, en overal in het huis hoorde je dan de zielloze ademhaling van de echtgenoot die haast heeft, het begerige gerinkel van de gouden spoor, zijn hondengejank, de ontsteltenis van de vrouw die haar tijd voor de liefde verdedde met pogingen om aan de magere blik van de zeven-

maandskinderen te ontsnappen, haar geschreeuw van weg jullie, gaan jullie maar op de binnenplaats spelen, dit is niet voor kinderen, en het was net alsof er een engel door de vaderlandse hemel vloog, de stemmen zwegen, het leven hield op, iedereen stond als versteend met zijn wijsvinger tegen zijn lippen, ademloos, stilte, de generaal ligt te neuken, maar wie hem beter kenden vertrouwden zelfs de wapenstilstand op dat heilige moment niet, want het was altijd net alsof hij zich verdubbelde, ze zagen hem om zeven uur 's avonds domino spelen en op hetzelfde moment hadden ze hem de koeienmest zien aansteken om de muggen in de audiëntiezaal te verjagen, en niemand maakte zich illusies zolang de laatste lichten achter de ramen nog niet uit waren en je het knarsende geluid van de drie sluitbalken, de drie grendels en de drie knippen op de presidentiële slaapkamerdeur nog niet hoorde en de klap waarmee zijn lichaam van vermoeidheid op de stenen vloer viel, en de ademhaling als van een hoogbejaard kind, die zwaarder werd naarmate de vloed opkwam, totdat de nachtelijke harpen van de wind de krekels in zijn trommelvliezen tot zwijgen brachten en een enorme schuimgolf uit zee over de straten van de ranzige stad van de onderkoningen en de boekaniers spoelde en zich door alle ramen in het burgerhuis stortte net zoals op een verschrikkelijke zaterdag in augustus toen er eendenmosselen op de spiegels kwamen en de zee de audiëntiezaal prijs gaf aan de deliriums van de haaien en hoger kwam dan het hoogste niveau dat de oceanen in de prehistorie ooit bereikt hadden en over de rand van de aarde en de ruimte en de tijd heen stroomde en alleen hij bleef eenzaam over, op zijn buik drijvend in het maanwater van zijn eenzame drenkelingendromen, met zijn linnen uniform van gemeen soldaat, zijn been-

kappen, zijn gouden spoor en zijn rechterarm onder zijn hoofd als kussen. Dat overal tegelijk aanwezig zijn in de jaren vol stenen die voorafgingen aan zijn eerste dood, dat stijgen terwijl hij eigenlijk naar beneden ging, die extatische liefde voor de zee terwijl hij ondertussen stierf van liefdesverdriet, waren geen speciaal privilege van zijn natuurlijke aanleg, zoals zijn vleiers uitriepen, en ook geen massahallucinatie zoals zijn critici zeiden, maar het geluk te kunnen rekenen op de volle medewerking en de hondse trouw van Patricio Aragonés, zijn volmaakte dubbelganger, die gevonden was zonder dat iemand naar hem zocht toen ze met het nieuws kwamen, generaal, dat er een valse presidentiële karos door de indiaanse dorpen reed en goede zaken deed met deze vervanging, dat ze de zwijgzame ogen in het doodse donker gezien hadden, dat ze de bleke lippen gezien hadden, de gevoelige bruidshand met een satijnen handschoen die handenvol zout wierp naar de zieken die op straat geknield zaten, en dat er twee valse officieren te paard achter de karos reden die in klinkende munt lieten betalen voor de gunst van de verleende gezondheid, stelt u zich even voor, generaal, wat een heiligschennis, en hij vaardigde geen bevel uit tegen de vervanger maar had gevraagd of ze hem in het geheim naar het presidentiële huis wilden brengen met een jutezak over zijn hoofd om te zorgen dat er geen verwarring kon ontstaan, en toen onderging hij de vernederende ervaring van zichzelf te zien in zo'n staat van gelijkheid, verdomme, maar die man ben ik zelf, zei hij, want het was echt net alsof hij het zelf was, behalve dan zijn autoritaire stem die de ander nooit heeft kunnen imiteren, en de duidelijke lijnen in zijn hand waar de levenslijn zonder onderbrekingen onderlangs de duim liep, en dat hij hem niet onmiddellijk heeft la-

ten fusilleren kwam niet omdat hij zin had om hem als officiële vervanger te houden, want dat idee kwam pas later bij hem op, maar omdat de illusie dat de code van zijn eigen lot misschien in de hand van zijn vervanger geschreven stond hem verontrustte. Toen hij inzag dat dat een onzinnige droom was had Patricio Aragonés al onverstoorbaar zes aanslagen overleefd, de gewoonte aangenomen om te sloffen nadat zijn voeten met een houten hamer uitgeklopt waren, zoemde het in zijn oren en zong zijn zakbreuk in de vroege winterochtenden en had hij geleerd om de gouden spoor aan en af te doen alsof de riempjes in de war zaten alleen maar om tijd te winnen tijdens de audiënties terwijl hij mompelde, verdomme, rotgespen die die smeden in Vlaanderen maken, daar zijn ze ook nog niet eens goed voor, en de grappenmaker en brutale jongen die hij geweest was toen hij flessen blies in de glasblazerij van zijn vader, werd een piekerende, sombere man en hij lette niet op wat de mensen tegen hem zeiden maar loerde in de duisternis van hun ogen om erachter te komen wat ze niet tegen hem zeiden en hij gaf nooit antwoord op een vraag voordat hij zelf gevraagd had en wat denkt u ervan en de luilak en levensgenieter die hij geweest was toen hij nog wonderen verkocht, werd tergend ijverig en een onstuitbaar wandelaar, hij werd gierig en roofzuchtig, hij ging er ook maar toe over om een vrouw te overvallen als hij liefde wilde bedrijven en om op de grond te slapen, met zijn kleren aan, op zijn buik en zonder kussen, en hij gaf zijn voortijdige pretentie om te denken dat hij een eigen identiteit had op evenals de geërfde roeping tot de vergulde gril om als eenvoudig glasblazer door het leven te gaan en hij nam de grootste risico's van de macht door bijvoorbeeld eerste stenen te leggen op plaatsen waar nooit een tweede ge-

legd zou worden, linten door te knippen op vijandig grondgebied en talloze zachtgekookte dromen en ingehouden zuchten om onmogelijke illusies te verdragen als hij talloze zo vluchtige en zo onbereikbare schoonheidskoninginnen kroonde bijna zonder hen aan te raken, want hij had zich voor altijd neergelegd bij het gladde lot om te leven volgens een lot dat het zijne niet was, ook al deed hij dat niet uit hebzucht of overtuiging maar omdat hij zijn leven veranderd had door hem voor het leven het baantje van officiële plaatsvervanger te geven met een nominaal loon van vijftig peso per maand en het voordeel een leven te leiden als een koning zonder de ellende om er een te zijn, m'n liefje wat wil je nog meer. Die verwarring over zijn identiteit bereikte zijn hoogtepunt op een avond dat er een goede zeilwind waaide en hij Patricio Aragonés aantrof die in heerlijke jasmijngeuren zuchtend naar de zee zat te staren en hij vroeg hem oprecht bezorgd of ze soms aconitum in zijn eten gedaan hadden dat hij er zo stuurloos bij zat alsof de wind uit de verkeerde hoek waaide, maar Patricio Aragonés antwoordde oh nee, generaal, het is nog veel erger, want zaterdag had hij een carnavalskoningin gekroond en de eerste wals met haar gedanst en nu kon hij maar geen deur vinden om uit die herinnering weg te komen, want het was de mooiste vrouw van de wereld, zo eentje die niet voor iemand als ik gemaakt is, generaal, als u haar zag, maar hij antwoordde met een zucht van verlichting, ach godverdomme, dat overkomt alle mannen als ze met een vrouw in hun maag zitten, hij gaf hem de raad haar te ontvoeren zoals hij met zoveel andere betoverende vrouwen gedaan had die zijn concubine geweest waren, ik stop haar met geweld in je bed en vier soldaten houden haar aan handen en voeten vast terwijl jij jezelf met je grote lepel

bedient, godverdomme, je eet haar op terwijl ze als een schaap op de grond ligt, zei hij tegen hem, zelfs de stijfste kronkelen in het begin van woede maar daarna smeken ze je, laat me niet zo liggen, generaal, als een zielige rozenappel met alle zaadjes los, maar Patricio Aragonés wilde niet alleen dat, hij wilde nog veel meer, hij wilde dat er van hem gehouden werd, want deze vrouw weet waar Abraham de mosterd haalt, generaal, u zult zien dat u het zelf zult zien als u haar ziet, dus hij wees hem ter verlichting de nachtelijke paden van de kamers van zijn concubines en droeg hem op hen te gebruiken alsof hij het zelf was, met een overval en vlug en met zijn kleren aan en Patricio Aragonés dook in goed vertrouwen in die modderpoel van geleende liefdes, want hij dacht dat hij daarmee wel een eind zou maken aan zijn verlangens maar zijn begeerte was zo groot dat hij af en toe de voorwaarden voor de lening vergat, dan deed hij uit verstrooidheid zijn gulp open, treuzelde met allerlei kleinigheden, stootte uit onvoorzichtigheid tegen de geheime stenen van de gierigste vrouwen, maakte hen aan het zuchten en liet hen in het donker lachen van verbazing, wat een kleine bandiet bent u, generaal, zeiden ze, u wordt me nog vraatzuchtig op uw oude dag, en van toen af aan wist geen van hen, de mannen noch de vrouwen, welk kind van wie was of wie met wie was gemaakt, want ook Patricio Aragonés' kinderen werden na zeven maanden geboren, net als de zijne. Zo gebeurde het dat Patricio Aragonés de essentiële man van de macht werd, de meest geliefde en misschien ook de meest gevreesde, en hij had nog meer tijd om zich met evenveel aandacht als aan het begin van zijn regering met het leger bezig te houden, niet omdat het leger de steunpilaar van zijn macht was, zoals wij allemaal dachten, maar precies anders-

om, zij waren zijn meest gevreesde natuurlijke vijand, dus bracht hij een aantal officieren in de waan dat ze door de andere bespioneerd werden, hij schudde hun lotsbestemmingen door elkaar om te verhinderen dat ze zouden samenzweren, hij schonk de kazernes acht losse flodders voor iedere tien echte en hij stuurde hen kruit vermengd met zand van het strand terwijl hij het goede onder handbereik had in een depot in het presidentiële huis waarvan de sleutels aan een ring zaten met andere sleutels, waar geen kopie van was, van deuren die niemand anders open kon maken en hij werd beschermd door de rustige schaduw van de man die ik mijn hele leven al ken, mijn *compadre* generaal Rodrigo de Aguilar, een artillerieofficier die bovendien zijn minister van Defensie was en tegelijk commandant van de presidentiële wacht en directeur van de staatsveiligheidsdienst en een van de zeer weinige stervelingen die toestemming had om een partijtje domino van hem te winnen, want hij was zijn rechterarm kwijt geraakt toen hij een dynamietlading onklaar probeerde te maken een paar minuten voordat de presidentiële coupé langs de plaats van de aanslag zou komen. Hij voelde zich zo veilig onder de hoede van generaal Rodrigo de Aguilar en de assistentie van Patricio Aragonés dat hij steeds minder aandacht schonk aan de voortekenen omtrent zijn lijfsbehoud en hij liet zich steeds vaker zien, hij durfde al alleen met een adjudant in een auto zonder ordetekenen door de stad te rijden en door de gordijntjes naar de arrogante kathedraal van vergulde steen te kijken die hij per decreet tot de mooiste van de wereld verklaard had, hij spiedde naar de oude herenhuizen met stucwerk en portieken uit ingeslapen tijden en zonnebloemen met hun hoofdje naar de zee, de betegelde straten in de onderkoningebuurt waar het

naar kaarsvet rook, de bleke dametjes die in het licht op de balkons onvermijdelijk decent zaten te kantklossen tussen de potten anjers en de slingers bougainvillea, het schaakbordachtige klooster van de Baskische nonnen met om drie uur 's middags dezelfde clavichordmuziek als waarmee ze de eerste keer dat de komeet voorbijkwam gevierd hadden, hij doorkruiste het Babylonische labyrint van de winkelstraatjes, hun dodelijke muziek, de vaandels van lootjes, de karretjes van de *guarapo*-verkoopsters, de snoeren leguaneneieren, de uitdragerijen van de Turken die gebleekt waren door de zon, het angstaanjagende schilderij van de vrouw die in een scorpioen veranderd was wegens ongehoorzaamheid aan haar ouders, de ellendige steeg van de vrouwen zonder man die 's middags naakt naar buiten kwamen om blauwe en roze vissen te kopen en samen met de groentevrouwen op hun moeder te schelden terwijl hun kleren hingen te drogen op de balkons van bewerkt hout, hij voelde de wind die rook naar verrotte schaaldieren, hij zag het dagelijkse licht van de pelikanen om de hoek van de straat, de kleurige chaos van de hutten van de negers op de uitlopers van de bergen in de baai, en opeens, daar is hij, de haven, ach, de haven, de kade van sponsachtige planken, het oude pantserschip van de mariniers dat langer en somberder was dan de waarheid, de negerin die goederen inlaadde en te laat opzij ging om het angstige autootje te laten passeren en die het gevoel had alsof de dood haar met een vinger aanraakte toen ze de duistere oude man zag die met de droevigste blik van de wereld naar de haven zat te staren, daar heb je hém, riep ze hevig geschrokken, *viva el macho*, schreeuwde ze, hoera, riepen de mannen, de vrouwen en de kinderen die uit de kroegen en de Chinese eethuizen kwamen rennen, hoera,

schreeuwden de mensen die de benen van hun paard met spantouwen vastbonden en de auto tegenhielden om de hand van de macht te kunnen schudden, en het was zo'n trefzekere en onverwachte manoeuvre dat hij nauwelijks tijd had om de gewapende arm van de adjudant opzij te duwen terwijl hij hem met ontroerde stem berispte, doe niet zo stom, luitenant, laat ze van me houden, hij was zo opgewonden door die ene woeste opwelling van liefde en nog veel meer de volgende dagen dat het generaal Rodrigo de Aguilar moeite kostte om hem van het idee af te brengen om in een open koets te gaan rondrijden zodat de goede vaderlanders in het land me helemaal van top tot teen kunnen zien, verdomme, want hij had er zelfs geen vermoeden van dat de overval bij de haven spontaan geweest was maar dat de volgende door zijn eigen veiligheidsdiensten georganiseerd waren om hem tevreden te stellen zonder risico's te lopen, hij was zo verzot op de liefdesbetuigingen aan de vooravond van zijn herfst dat hij na jaren de stad weer in durfde, hij liet de oude trein weer rijden die met de kleuren van de vlag beschilderd was en die als een kat over de smalle paden van zijn uitgestrekte rijk van de droefheid reed, zich een weg banend door dichte bossen met orchideeën en springkomkommers, kapucijnerapen en paradijsvogels, luipaarden opschrikkend die op de rails lagen te slapen, helemaal naar de ijskoude, verlaten dorpen op de páramo waar hij geboren was en waar ze op de stations op hem stonden te wachten met muziekcorspen die lugubere muziek speelden, doodsklokken voor hem luidden, spandoeken voor hem ophielden met welkom voor de naamloze patriciër die aan de rechterzijde van de Heilige Drie-eenheid zit, ze rekruteerden werkloze indianen uit de gehuchten die naar het dorp gekomen waren om

de verborgen macht te zien die in de doodse duisternis van de presidentiële wagon verborgen zat en degenen die erin slaagden om dichterbij te komen zagen niets anders dan de verbijsterde ogen achter de stoffige ramen, ze zagen de trillende lippen, de palm van een hand zonder oorsprong die naar hen zwaaide vanaf het voorgeborchte van de glorie, terwijl iemand van zijn lijfwacht hem van het raam probeerde weg te halen, past u toch op, generaal, het vaderland heeft u nodig, maar hij antwoordde half dromend, maak je geen zorgen, kolonel, deze mensen houden van me, zowel in de trein op de páramo als op de houten raderboot op de rivier die een spoor van walsen op de pianola achter zich liet in de zoete geur van gardenia's en verrotte salamanders in de equatoriale rivieren terwijl hij om de karkassen van prehistorische draken, wonderbaarlijke eilanden waar de sirenes gingen baren en rampzalige middagen van enorme steden die verdwenen waren heen zeilde naar de brandend hete, eenzame nederzettingen waarvan de bewoners naar de oever kwamen om naar de houten boot te kijken die beschilderd was met de vaderlandse kleuren en ze zagen nog net een glimp van een niemandshand met een satijnen handschoen die achter het raampje van de presidentiële hut zat te wuiven, maar hij zag de groepjes op de oever heftig staan zwaaien met *malanga*-bladeren bij gebrek aan vlaggen, hij zag mannen met een levende tapir in het water springen, met een maniokwortel zo groot als een olifantspoot, een snoer bergkippen voor in de presidentiële stoofpot en hij zuchtte van ontroering in de kerkachtige halfschaduw van zijn hut, kijk eens hoe ze er allemaal aankomen, kapitein, kijk eens hoeveel ze van me houden. In december, toen de Caribische wereld van glas werd, reed hij per automobiel via de smalle

paden over de rotsen naar het huis dat boven op de klippen gebouwd was en zat de hele middag te dominoën met de vroegere dictators van andere landen van het continent, de onttroonde vaders van andere vaderlanden die hij in de loop van vele jaren asiel verleend had en die nu oud werden in de halfschaduw van zijn medelijden, terwijl ze in hun stoelen op de terrassen zaten te dromen over het spookschip van de tweede kans, in zichzelf praatten, al bijna dood stierven in het rusthuis dat hij voor hen gebouwd had op het balkon aan zee nadat hij hen allemaal ontvangen had alsof het er maar één was, want ze kwamen allemaal 's morgens vroeg in hun gala-uniform dat ze binnenste buiten over hun pyjama aangetrokken hadden, met een hutkoffer vol geld dat ze uit de staatskas geroofd hadden en een koffer met een etui vol decoraties, krantenknipsels die ze in oude kasboeken geplakt hadden en een album met foto's dat ze hem bij de eerste audiëntie lieten zien alsof het hun geloofsbrieven waren, en ze zeiden kijkt u eens, generaal, dit ben ik toen ik luitenant was, dit was de dag van mijn ambtsaanvaarding, dit was op de zestiende verjaardag van de machtsovername, hier, kijkt u eens, generaal, maar hij verleende hun politiek asiel zonder verder enige aandacht aan hen te schenken of geloofsbrieven na te kijken want het enige identiteitspapier van een afgezette president behoort zijn overlijdensakte te zijn, zei hij altijd, en met eenzelfde minachting hoorde hij het illusoire toespraakje aan van voor korte tijd zal ik dankbaar gebruikmaken van uw gastvrijheid terwijl de gerechtigheid van het volk de usurpator ter verantwoording roept, de eeuwige, kinderlijk plechtige formule die hij kort daarna van de usurpator zou horen en daarna van de usurpator van de usurpator alsof die grote stommelingen niet wisten dat je voor altijd

gevallen bent als je eenmaal gevallen bent in deze mannen-aangelegenheid, en hij liet hen allemaal een paar maanden in het presidentiële huis logeren, hij dwong hen om net zolang domino te spelen totdat hij hen hun laatste cent afhandig gemaakt had en toen nam hij me bij de arm en ging met me naar het raam dat uitkijkt op zee, samen met mij klaagde hij over dit ellendige rotleven van ons dat maar één kant opgaat, hij troostte me met de illusie dat ik daarginds heen moest gaan, kijkt u maar eens, daar, dat enorme huis dat net een oceaan-stomer leek die op de toppen van de klippen is vastgelopen, daar heb ik een kamer voor u met heel goede verlichting en goed eten en veel tijd om te vergeten samen met andere kameraden die uit de gratie geraakt zijn, en met een zeeterras waar hij graag zat op decembermiddagen, niet zozeer omdat hij het zo leuk vond om domino te spelen met dat stelletje lummels, maar om te genieten van het eenvoudige geluk dat hij niet een van hen was, om naar zichzelf te kijken in de waarschuwendende spiegel van hun ellende terwijl hij in de grote modderpoel van het geluk rondplaste, met zijn eigen eenzame dromen, terwijl hij op z'n tenen als een boze gedachte achter de makke mulattinnen aanliep die het burgerhuis aanveegden in de halfschaduw van de ochtendstond, aan hun spoor van volkslogement en brillantine van de drogist snuffelde, op een gelegenheid loerde om met eentje alleen te zijn en achter een kantoordeur als een haan liefde met haar te bedrijven terwijl de vrouwen stikten van het lachen in de schaduw, wat een bandiet bent u, generaal, al zo oud en toch nog zo vraatzuchtig, maar hij voelde zich bedroefd na de liefde en om zichzelf te troosten ging hij zitten zingen op een plek waar niemand hem kon horen, stralende maan in de maand januari, zong hij, kijk eens hoe treurig ik hier sta op het gal-

genveld van je raam, zong hij en hij was zo overtuigd van de liefde van zijn volk in die oktobermaanden zonder slechte voortekens dat hij een hangmat ophing op de binnenplaats van het huis in de buitenwijk waar zijn moeder Bendición Alvarado woonde en siësta hield in de schaduw van de tamarindes, zonder lijfwacht, dromend van de zwervende vissen die in de kleurige wateren van de slaapkamers zwommen, het vaderland is het beste wat er ooit uitgevonden is, moeder, zuchtte hij, maar hij wachtte nooit op het antwoord van de enige persoon in de wereld die het gewaagd had om hem een standje te geven vanwege de ranzige uienlucht van zijn oksels, maar ging terug naar het presidentiële huis en liep door de hoofdingang naar binnen, opgewonden van dat wonderbaarlijke seizoen in het Caribische gebied in januari, die verzoening met de wereld aan het eind van de ouderdom, die mauvekleurige middagen waarop hij vrede gesloten had met de pauselijke nuntius die zonder audiëntie bij hem op bezoek kwam om te proberen hem tot het christelijke geloof te bekeren terwijl ze chocola dronken en koekjes aten, en hij stelde stikkend van het lachen als God zo'n mannetjesputter is als u zegt, zegt u dan tegen hem dat hij die kever moet weghalen die zo in mijn oor zit te zoemen, zei hij tegen hem, hij deed de negen knopen van zijn gulf open en liet hem de ontzaglijke zakbreuk zien, zegt u dan tegen hem dat hij dit beestje wat kleiner maakt, zei hij tegen hem, maar de nuntius hoedde zijn schaap heel stoïcijns en probeerde hem ervan te overtuigen dat iedere waarheid, en het doet er niet toe wie hem spreekt, van de Heilige Geest komt, en hij liep met hem mee naar de deur toen de eerste lampen aangingen, stikkend van het lachen zoals ze hem maar heel zelden gezien hadden, verspilt u uw kruis niet aan aasgieren, pater, zei hij tegen

hem, waarom wilt u dat ik me bekeer terwijl ik toch al doe wat jullie willen, godverdomme. Die poel van rust en kalmte raakte opeens in beroering op een hanenvechtplaats op de verre páramo, toen een vraatzuchtige haan zijn tegenstander de kop afbeet en hem met grote pikken opvrat voor de ogen van een publiek dat uitzinnig was geworden van het bloed en een *charango* orkest van dronken kerels die het afgrijselijke tafereel met feestmuziek opluisterden, want hij was de enige die het slechte voorteken gezien had, hij voorzag het zo dreigend en duidelijk dat hij zijn lijfwacht in het geheim opdracht gaf om een van de muzikanten te arresteren, die daar, die trompet speelt, en inderdaad vonden ze er een geweer met afgezaagde loop in en hij bekende onder foltering en dat hij van plan was om op hem te schieten tijdens de verwarring na afloop als de mensen weggingen, natuurlijk, dat was overduidelijk, legde hij uit, want ik keek naar iedereen en iedereen keek naar mij maar de enige die niet één keer naar mij durfde te kijken was die klootzak met zijn trompet, arme kerel, en toch wist hij dat dit niet de hoofdoorzaak van zijn bezorgdheid was, want 's nachts in het burgerhuis bleef hij haar voelen zelfs nadat zijn veiligheidsdiensten hadden bewezen dat er geen redenen tot ongerustheid waren, generaal, dat alles in orde was, maar hij had zich aan Patricio Aragonés vastgeklampt alsof hij het zelf was sinds hij het voorteken in de hanenvechtplaats gehad had, hij liet hem van zijn eigen bord eten, hij gaf hem, met dezelfde lepel van zijn eigen bijenhoning te eten om als hij zou sterven tenminste de troost te hebben dat ze allebei samen zouden sterven als de zaken vergiftigd waren, en ze liepen als vluchtelingen door vergeten vertrekken, ze wandelden over de tapijten om te zorgen dat niemand hun heimelijke grote pas-